

ενδεικτική αναγνώριση ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

1. ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Εισάγονται: **quod-quia-quoniam**
cum(αιτιολογικός)

Εκφέρονται: α. Με **οριστική** όταν η αιτιολογία είναι αντικειμενικά αποδεκτή.
β. Με **υποτακτική**: όταν η αιτιολογία είναι υποκειμενική. (Τηρείται η ακολουθία των χρόνων)
γ. **Cum+υποτακτική** όταν η αιτιολογία είναι το αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

quod neminem scire atque intellegere vis (ΜΑΘ. 41):

δευτ. επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο quod και εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει αιτιολογία αντικειμενικά αποδεκτή.
Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα uteris

cum se ipsum captum venisse eos existimasset (ΜΑΘ. 34):

δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο cum και εκφέρεται με υποτακτική, επειδή η αιτιολογία είναι το αποτέλεσμα μιας εσωτερικής λογικής διεργασίας και μάλιστα χρόνου υπερσυντελικού (existimasset) επειδή εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (conlocavit: παρακείμενος) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα της κύριας πρότασης conlocavit.

2. ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Εισάγονται: **ut**(καταφατικές)
ne(αρνητικές)
quo(όταν ακολουθεί συγκριτικός βαθμός επιθέτου ή επιρρήματος)

Εκφέρονται πάντα με **υποτακτική** γιατί ο σκοπός στα Λατινικά θεωρείται υποκειμενική κατάσταση.

Ιδιомορφία στην ακολουθία των χρόνων: Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται μόνο με υποτακτική ενεστώτα (σε εξάρτηση από αρκτικό χρόνο) και με υποτακτική παρατατικού (σε εξάρτηση από ιστορικό χρόνο).

Ισχύει η ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων γιατί για τους Λατίνους ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης του.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

quo facilius ... posset (ΜΑΘ. 36):

δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση, εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο *quo*, γιατί ακολουθεί επίρρημα συγκριτικού βαθμού, εκφέρεται πάντα με υποτακτική γιατί ο σκοπός στα Λατινικά θεωρείται υποκειμενική κατάσταση και ειδικότερα με υποτακτική παρατατικού, γιατί εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (*utebatur* – ΠΡΤ) και αναφέρεται στο παρελθόν. Ισχύει η ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων γιατί για τους Λατίνους ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης του.

Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός του σκοπού στο ρήμα *utebatur*.

ne dicam ineptae (ΜΑΘ. 36):

είναι δευτερεύουσα επιρρηματική τελική(παρενθετική) πρόταση, εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο *ne*, γιατί είναι αρνητική, εκφέρεται με υποτακτική γιατί ο σκοπός στα Λατινικά θεωρείται υποκειμενική κατάσταση και ειδικότερα με υποτακτική ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*narrate* – ΕΝΣ) και αναφέρεται στο παρόν-μέλλον. Ισχύει η ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων γιατί για τους Λατίνους ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης του.

Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός του σκοπού στο ρήμα *narrate*.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ)

Εισάγονται: **ut** (καταφατικές)
ut non, ut nemo, ut nihil(αποφατικές)

Εκφέρονται πάντα με **υποτακτική (δυνητική)**, γιατί το αποτέλεσμα στα Λατινικά θεωρείται μια υποκειμενική κατάσταση

*******Όταν το ρήμα της κύριας είναι ιστορικού χρόνου, τότε στη συμπερασματική πρόταση μπορούμε να έχουμε **υποτακτική παρακειμένου**, όταν κατά τη γνώμη του ομιλητή, **το αποτέλεσμα θεωρείται ως πράξη ολοκληρωμένη στο παρελθόν**

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

ut ignoraretur a marito (ΜΑΘ. 23):

δευτ. επιρρ. συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με το συμπερασματικό σύνδεσμο *ut* γιατί είναι καταφατική και εκφέρεται με υποτακτική, επειδή το αποτέλεσμα στη λατινική θεωρείται πάντοτε ως μία υποκειμενική κατάσταση και ειδικότερα με υποτακτική παρατατικού γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*paravit*) και αναφέρεται στο παρελθόν. Ισχύει η ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων γιατί για τους Λατίνους το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης του.

Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός του αποτελέσματος στο ρήμα *paravit*.

****ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ**

Εισάγονται: ***ut*** (καταφατικές)

ut non, ut nemo, ut numquam (δηλ. *ut* + αρνητική λέξη), (αρνητικές ή αποφατικές)

Εκφέρονται πάντα με **υποτακτική (δυνητική)**, γιατί το αποτέλεσμα στα Λατινικά θεωρείται μια υποκειμενική κατάσταση.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

***ut communem utilitatem nostrae anteponamus* (ΜΑΘ. 46):**

δευτερεύουσα ουσιαστική συμπερασματική πρόταση, ως επεξήγηση στο *illud* και δηλώνει το αποτέλεσμα ή τη συνέπεια του ρήματος *consequitur*. Εισάγεται με το συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική, εκφέρεται με υποτακτική όπως όλες οι συμπερασματικές προτάσεις, γιατί το αποτέλεσμα θεωρείται μια υποκειμενική κατάσταση, χρόνου ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*consequitur*) και αναφέρεται στο παρόν - μέλλον. Ισχύει η ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων γιατί για τους Λατίνους το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης του.

***ut laudandus is sit* (ΜΑΘ. 46):**

δευτερεύουσα ουσιαστική συμπερασματική πρόταση, ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα *fit* και εκφράζει γεγονός ή συμβάν. Εισάγεται με το συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική, εκφέρεται με υποτακτική όπως όλες οι συμπερασματικές προτάσεις, γιατί το αποτέλεσμα θεωρείται μια υποκειμενική κατάσταση, χρόνου ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*fit*) και αναφέρεται στο παρόν - μέλλον. Ισχύει η ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων γιατί για τους Λατίνους το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης του.

4. ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Εκφέρονται: α. Οριστική, όταν η πράξη μας ενδιαφέρει από καθαρά χρονική άποψη.
β. Υποτακτική, όταν η πράξη περιγράφεται ως προσδοκία ή επιδίωξη

- **Το σύγχρονο** : 1/συνεχιζόμενη πράξη **dum+οριστική ενεστώτα,**
2/παράλληλη διάρκεια **dum vixit(dum+οριστική ίδιου χρόνου μ' αυτόν της κύριας πρότασης)**
- **Το προτερόχρονο** **postquam** (= αφού), **ubi, ut** (=όταν, μόλις), **simulac, cum primum** (= μόλις). Εκφέρονται με οριστική που για το παρελθόν είναι η οριστική παρακειμένου(δηλώνουν προτερόχρονο στο παρελθόν)
- **Το υστερόχρονο,** **antequam / ante quam, priusquam/prius...quam** (= πριν), **dum, donec, quoad** (=μέχρι).
Εκφέρονται:
με οριστική όταν η πράξη μας ενδιαφέρει από καθαρά χρονική άποψη.
με υποτακτική όταν η πράξη περιγράφεται ως προσδοκία ή επιδίωξη

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

cum lacrimae suae, diu cohibitae, vincerent (ΜΑΘ. 23):

δευτ. επιρρηματική χρονική πρόταση, εισάγεται με τον ιστορικό ή διηγηματικό σύνδεσμο cum ο οποίος υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια πρόταση, και δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσα τους. Εκφέρεται με υποτακτική γιατί είναι φανερός ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου, χρόνου παρατατικού γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (egrediebatur) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.

Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα egrediebatur

cum in conspectu Roma fuit (ΜΑΘ. 43):

δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον καθαρά χρονικό σύνδεσμο cum και εκφέρεται με οριστική, γιατί η πράξη μας ενδιαφέρει από καθαρά χρονική άποψη, χρόνου παρακειμένου (fuit), επειδή αναφέρεται στο παρελθόν.

Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα της κύριας πρότασης non succurrit.

cum illa cubiculum mariti intraverat (ΜΑΘ. 23):

δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, εισάγεται με τον επαναληπτικό σύνδεσμο cum, εκφέρεται με οριστική γιατί η πράξη μας ενδιαφέρει από καθαρά χρονική άποψη, χρόνου υπερσυντελικού, γιατί δηλώνει αόριστη επανάληψη στο παρελθόν.

Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα simulabat

dum more ... petit..sororis (ΜΑΘ. 38):

δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο dum, εκφέρεται με οριστική γιατί η πράξη μας ενδιαφέρει από καθαρά χρονική άποψη, χρόνου ενεστώτα και σε σχέση με

την κύρια πρόταση δηλώνει το σύγχρονο και συγκεκριμένα συνεχιζόμενη πράξη στη διάρκεια της οποίας συμβαίνει η πράξη της κύριας πρότασης.

Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα fecit

dum aliqua ... audiretur (ΜΑΘ. 38):

δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο dum, εκφέρεται με υποτακτική γιατί η πράξη περιγράφεται ως προσδοκία ή επιδίωξη, χρόνου παρατατικού και σε σχέση με την κύρια πρόταση δηλώνει το υστερόχρονο.

Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα exspectabat

dum vixit (ΜΑΘ. 38):

δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο dum, εκφέρεται με οριστική παρακειμένου και σε σχέση με την κύρια πρόταση δηλώνει το σύγχρονο και συγκεκριμένα παράλληλη διάρκεια.

Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα amavit

5. ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το 1° είδος εκφράζει την ανοιχτή υπόθεση.

si(nisi)+οριστ-----οποιαδήποτε έγκλιση

ειδικότερα:

si(nisi) +οριστ. Ενεστ	..	οριστ. Ενεστ.(ανοιχτή υπόθεση στο παρόν)
si(nisi) +οριστ. Πρκ	..	οριστ. πρκ.(ανοιχτή υπόθεση στο παρελθόν)
si(nisi) +οριστ. Μελλ. ή συντελ. Μελλ.	..	οριστ. Μελλ. (ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον)

Το 2° είδος εκφράζει υπόθεση αντίθετη προς την πραγματικότητα

α/(στο παρόν)	si(nisi) + υποτ. πρτ.	..	υποτ πρτ
β/(στο παρελθόν)	si(nisi) + υποτ. υπερσ.	..	υποτ.υπερσ.

Το 3° είδος εκφράζει υπόθεση δυνατή ή πιθανή στο παρόν-μέλλον.

si(nisi) +υποτ.ενεστ.	..	υποτ.ενεστ
-----------------------	----	------------

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

Et si habet Asia suspicionem quandam luxuriate (ΜΑΘ. 30):

Δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση, εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο si (είναι καταφατική), εκφέρεται με οριστική ενεστώτα και με απόδοση το ρήμα της κύριας πρότασης δημιουργείται υποθετικός λόγος που δηλώνει ανοιχτή υπόθεση στο παρόν.

Υπόθεση: si habet Asia suspicionem quandam luxuriae (si + οριστική ενεστώτα).

Απόδοση: Murenam laudare debemus (οριστική ενεστώτα).

Α' ΕΙΔΟΣ: ανοιχτή υπόθεση στο παρόν

nisi...consulueritis (ΜΑΘ. 25):

δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση, που εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο nisi (γιατί είναι αποφατική), εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου (consulueritis) και με απόδοση το ειδικό απαρέμφατο μέλλοντα consulturum esse, δημιουργεί εξαρτημένο υποθετικό λόγο που δηλώνει ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον.

Με τη μετατροπή του υποθετικού λόγου σε ανεξάρτητο, η υπόθεση εκφέρεται με οριστική συντελεσμένου μέλλοντα (consulueritis) και η απόδοση με οριστική μέλλοντα (nemo consulet). Σχηματίζεται υποθετικός λόγος της ανοιχτής υπόθεσης στο μέλλον.

Η δευτερεύουσα πρόταση λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της προϋπόθεσης στην κύρια πρόταση.

6. ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Εισάγονται **etsi, tametsi, quamquam** + οριστική (στην κύρια πρόταση υπάρχει συχνά το tamen) **cum, licet** + υποτακτική

Εκφράζουν μία πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

etsi ego clamabam... miserius (ΜΑΘ. 37):

δευτερεύουσα επιρρηματική εναντιωματική πρόταση, εισάγεται με τον εναντιωματικό σύνδεσμο etsi και εκφέρεται με οριστική (παρατατικού), γιατί εκφράζει μια πραγματική κατάσταση, παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το invaserat.

Λειτουργεί ως επιρρ. προσδιορισμός της εναντίωσης στο ρήμα της κύριας πρότασης.

etsi senex ... sum (ΜΑΘ. 40):

δευτερεύουσα επιρρηματική εναντιωματική πρόταση. Εισάγεται με τον εναντιωματικό σύνδεσμο etsi και εκφέρεται με οριστική (sum) γιατί εκφράζει μια πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης. Στην κύρια πρόταση υπάρχει το tamen.

Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της εναντίωσης στο ρήμα της κύριας πρότασης με ρήμα το meminero.

7. ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.

Εισάγονται **etiamsi** + υποτ. ή οριστ.

licet, quamvis (μπροστά κυρίως από επίθετα και εριρρήματα), **ut** + υποτ.
συχνή η παρουσία του **tamen** στην κύρια πρόταση

Εκφράζουν μία υποθετική κατάσταση που κι αν δεχτούμε ότι αληθεύει δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

licet mihi ostendas agmina militum (ΜΑΘ. 40):

δευτερεύουσα επιρρηματική παραχωρητική πρόταση, εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο licet, (Ο σύνδεσμος "Licet " συντάσσεται με υποτακτική, διότι προέρχεται από το απρόσωπο ρήμα "licet"=επιτρέπεται, με παράλειψη του ut+υποτακτική)

εκφέρεται με υποτακτική, γιατί εκφράζει μια υποθετική κατάσταση που κι αν δεχτούμε ότι αληθεύει δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης, χρόνου ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (iudicabo – ΜΕΛΛ) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν. Στην κύρια πρόταση υπάρχει το tamen. Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός της παραχώρησης στο ρήμα της κύριας πρότασης.

quamvis ... perveneras (ΜΑΘ. 43):

δευτερεύουσα επιρρηματική παραχωρητική πρόταση, εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο quamvis (ισοδυναμεί με τον εναντιωματικό συνδ. quamquam), επειδή ακολουθούν τα επίθετα infesto, minaci, εκφέρεται με οριστική αντί υποτακτικής (σύνταξη ποιητική και μετακλασική), γιατί εκφράζει μια πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης.

Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός της παραχώρησης στο ρήμα non succurrit της ευθείας ερωτηματικής πρότασης.

8. ΠΑΡΑΒΟΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (λειτουργούν ως β' όρος σύγκρισης)

α. απλές παραβολικές προτάσεις→

Εκφέρονται με **οριστική**, γιατί η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις, που είναι ή θεωρούνται αντικειμενική πραγματικότητα

Εισάγονται:

ut, sicut(όταν εκφράζουν τρόπο). (Στην κύρια πρόταση υπάρχουν τα επιρρήματα ita, sic)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

ut viri antiqui (vivebant) (ΜΑΘ. 41):

δευτερεύουσα ελλειπτική, απλή παραβολική πρόταση του τρόπου που λειτουργεί ως β' όρος σύγκρισης με α' όρο την κύρια πρόταση με ρήμα το vive. Εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο ut (παραβολικό

ζεύγος sic-ut) και εκφέρεται με οριστική (vivebant) γιατί η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις, που είναι ή θεωρούνται αντικειμενική πραγματικότητα.

quanti ... emerat (ΜΑΘ. 29):

δευτερεύουσα απλή παραβολική πρόταση του ποσού, που λειτουργεί ως β' όρος σύγκρισης με α' όρο την κύρια πρόταση με ρήμα το emit. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quanti (παραβολικό ζεύγος tanti - quanti) και εκφέρεται με οριστική (emerat) γιατί η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις, που είναι ή θεωρούνται αντικειμενική πραγματικότητα.

β. υποθετικές παραβολικές προτάσεις→

Εκφέρονται με **υποτακτική**, διότι η σύγκριση αφορά μία υποθετική πράξη ή κατάσταση [Πρόκειται ουσιαστικά για υποθετικούς λόγους απ' τους οποίους παραλείπεται η απόδοση]. Εισάγονται: **ut si, velut si, quasi, proinde quasi, tamquam (si)**.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

proinde quasi cum matre Evandri nunc loquaris (ΜΑΘ. 41):

δευτ. παραβολική υποθετική πρόταση που λειτουργεί ως β' όρος σύγκρισης με α' όρο την κύρια πρόταση με ρήμα το uteris. Εισάγεται με τον υποθετικό παραβολικό σύνδεσμο proinde quasi και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η σύγκριση αφορά μια υποθετική πράξη ή κατάσταση και συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου(uteris) και δηλώνει σύγχρονο στο παρόν.

tamquam (verbum) scopulus sit (ΜΑΘ. 41):

Η φράση tamquam scopulum δηλώνει παραβολή και ισοδυναμεί με ελλειπτική υποθετική παραβολική πρόταση (tamquam (verbum) scopulus sit), και λειτουργεί ως κατηγορούμενο στο verbum. Εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο tamquam, εκφέρεται με υποτακτική γιατί η σύγκριση αφορά μια υποθετική πράξη ή κατάσταση και συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (fugias –ΕΝΣ)και δηλώνει σύγχρονο στο παρόν.

9. ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Είδη αναφορικών προτάσεων: Επιθετικές-Επιρρηματικές-Ουσιαστικές.

Α. Επιθετικές:

α. αναφορικές προσδιοριστικές:

προσδιορίζουν ειδικότερα την έννοια της λέξης στην οποία αναφέρονται.

Εισάγονται: με **αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα.**

Εκφέρονται: **α. με οριστική**, όταν δηλώνουν κάτι το **πραγματικό**,

β. με υποτακτική

-όταν υπάρχει πλάγιος λόγος π.χ. *cervam, quae perisset, ad se reverti* (48),

-όταν η υποτακτική οφείλεται σε έλξη π.χ. *fiant, quae velit victor* (37),

-όταν εκφράζει κάτι το ενδεχόμενο ή δυνατό(δυνητική υποτακτική)π.χ. *quae ... pertinerent* (37)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

quae vident (ΜΑΘ. 41):

δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στη λέξη *ea* της προηγούμενης πρότασης, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae*, εκφέρεται με οριστική ενεστώτα και δηλώνει το πραγματικό.

quae te genuit (ΜΑΘ. 43):

δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στο *terram*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae* και εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (*genuit*), και δηλώνει το πραγματικό.

quae ad ... pertinerent (ΜΑΘ. 37):

δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση, στο *omnia*, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae*, εκφέρεται με υποτακτική(δυνητική), γιατί δηλώνει το ενδεχόμενο ή δυνατό και συγκεκριμένα με υποτακτική παρατατικού, γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου *non destiti* και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Όταν εκφέρονται με υποτακτική ισχύει ο κανόνας της ακολουθίας των χρόνων. Με υποτακτική εκφέρονται οι παρακάτω αναφορικές προσδιοριστικές προτάσεις:

β. αναφορικές προσθετικές:

προσδιορίζουν **ολόκληρη πρόταση**

Εισάγονται: με την αναφορική αντωνυμία **quod** (= πράγμα που).

Εκφέρονται: συνήθως με **οριστική**.

B. Επιρρηματικές

Υποθετικές (κειμ. 28)

Συμπερασματικές (κειμ. 42)

Αιτιολογικές (κειμ.35)

Εναντιωματικές - παραχωρητικές

Τελικές

Εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα.

Εκφέρονται όπως οι αντίστοιχες (απλές) επιρρηματικές. Γι' αυτό και δικαιολογούμε την έγκλιση εκφοράς τους κατά τον ίδιο τρόπο (η δικαιολόγηση της υποτακτικής σε μια αναφορική συμπερασματική γίνεται όπως και σε μια απλή συμπερασματική).

Οι αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα στις προτάσεις αυτές αναλύονται στους αντίστοιχους κάθε φορά συνδέσμους και σε ισοδύναμη δεικτική ή αόριστη αντωνυμία ή επίρρημα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

qui aut ea non videant (ΜΑΘ. 42):

δευτερεύουσα επιρρηματική αναφορική συμπερασματική πρόταση με όρο αναφοράς το nonnulli. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui(=ut non ei) εκφέρεται με υποτακτική γιατί το αποτέλεσμα θεωρείται μια υποκειμενική πράξη ή κατάσταση, και συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα (videant), γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (sunt – ΕΝΣ) και αναφέρεται στο παρόν – μέλλον. Ισχύει η ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων γιατί για τους Λατίνους το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης του.

Λειτουργεί ως επιρ. προσδιορισμός του αποτελέσματος στο ρήμα sunt.

Γ. Ουσιαστικές

Λειτουργούν στο λόγο ως ουσιαστικό δηλ. ως υποκείμενο, αντικείμενο, επεξήγηση κτλ.

Εισάγονται: με αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα.

Εκφέρονται: με **οριστική**, όταν δηλώνουν κάτι το πραγματικό,

με **υποτακτική**, συνήθως από έλξη ή επειδή λειτουργούν στα πλαίσια του πλαγίου λόγου.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

quae deinceps scribam (ΜΑΘ.27):

δευτερεύουσα αναφορική ουσιαστική πρόταση ως υποκείμενο του ειδικού απρφ. fore (ή προσδιοριστική στο εννοούμενο υποκείμενο ea του απρφ. fore), εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει το πραγματικό

quae scripsisset (ΜΑΘ. 27):

δευτερεύουσα αναφορική ουσιαστική πρόταση, ως υποκείμενο στο απαρέμφατο esse. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με υποτακτική, επειδή λειτουργεί στα πλαίσια πλαγίου λόγου. Ειδικότερα, με υποτακτική υπερσυντέλικου (scripsisset), επειδή εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (το απαρέμφατο esse θεωρείται ιστορικού χρόνου, επειδή εξαρτάται από το dixit : παρακείμενος με σημασία αορίστου) και εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

qui tam nihili est (ΜΑΘ. 28):

δευτερεύουσα αναφορική ουσιαστική πρόταση ως υποκείμενο του ρήματος est, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui, εκφέρεται με οριστική ενεστώτα και δηλώνει το πραγματικό.

(Υποστηρίζεται ότι είναι αναφορική υποθετική πρόταση, ουσιαστική ως υποκείμενο στο est , εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui και εκφέρεται με οριστική ενεστώτα.

Λανθάνει υποθετικός λόγος:

υπόθεση → (qui tam ... est), απόδοση → (parvi ... est) – Α' Είδος (ανοιχτή υπόθεση στο παρόν).

Σημείωση:

Οι υπόλοιπες αναφορικές ουσιαστικές προτάσεις των κειμένων εκφέρονται με οριστική.

ΜΑΘ. 27 quae ... scribam, quae .. .nascuntur, quae ... gignuntur (ως υποκείμενο)

ΜΑΘ. 28 qui tam nihili est (ως υποκείμενο)

ΜΑΘ. 41 quod vis (ως αντικείμενο)

ΜΑΘ. 44 quod ... ferunt exulantem (ως υποκείμενο)

Προσοχή: Στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου, και αν δεν υπάρχει άλλη κύρια, η αναφορική αντωνυμία ή το αναφορικό επίρρημα εισάγει κύρια πρόταση, αναφέρεται στα προηγούμενα και ισοδυναμεί με δεικτική αντωνυμία ή επίρρημα· π.χ. qui: (et) is, ubi: (et) ibi.

10. ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Εκφέρονται πάντα με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης.

Α. ΟΛΙΚΗΣ ΑΓΝΟΙΑΣ:

Οι απλές ή μονομελείς εισάγονται με:

α. το **num** και το **-ne**, χωρίς διαφορά στη σημασία (= αν)

- β. το **nonne** (αν δεν) μόνο μετά το ρήμα quaero.
γ. το **si** μετά από ρήματα που σημαίνουν αναμονή (*exspecto*) ή απόπειρα (*conor, temporo*),
δ. Με το **an** ή **an non** μετά τα: *haud scio* και *nescio* (= αγνωώ), *dubito* (=αμφιβάλλω), *incertum est* (=είναι αβέβαιο).

Οι διμελείς εισάγονται με:

α. **utrum ... an**,

β. **-ne** (εγκλιτικό) **... an**,

γ. **utrum ... necne** (ή όχι), όταν είναι αρνητικές (στις ευθείες το " ή όχι " = *an non*).

B. ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΓΝΟΙΑΣ:

Εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες και επιρρήματα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

quid ageret puer (ΜΑΘ.23):

δευτερ. ουσιαστική πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής άγνοιας που εισάγεται με την ερωτηματική αντων. *quid*, εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης, χρόνου παρατατικού, επειδή εξαρτάται από τη μετοχή *interroganti* που θεωρείται ιστορικού χρόνου εφόσον εξαρτάται από το ρήμα ιστορικού χρόνου *respondebat* και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν

Λειτουργεί ως έμμεσο αντικ. της *mtx. interroganti*

11. ΒΟΥΛΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Εισάγονται: **ut-** (καταφατικές)

ne(*quominus*-σπάνια)-(αρνητικές)

Εκφέρονται πάντα με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενο τους είναι απλώς επιθυμητό.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

ut simul imponeretur (ΜΑΘ.23):

δευτερεύουσα ουσιαστική βουλητική πρόταση. Εισάγεται με το βουλητικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική, εκφέρεται με υποτακτική,, όπως όλες οι βουλητικές προτάσεις, γιατί το περιεχόμενο τους είναι απλώς επιθυμητό, χρόνου παρατατικού, γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*orabat*) και αναφέρεται στο παρελθόν. Ισχύει η ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων, γιατί η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός κύριας - δευτερεύουσας πρότασης) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης της.

Λειτουργεί ως έμμεσο αντικ. στο *orabat*.

12. ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Εισάγονται:

ne, όταν εκφράζουν φόβο μήπως γίνει κάτι

ne non, ut, όταν εκφράζουν φόβο μήπως δεν γίνει κάτι

Εκφέρονται πάντα με υποτακτική, επειδή το περιεχόμενο τους αφορά κάτι το ενδεχόμενο ή πιθανό

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

ne istae ... faciant (ΜΑΘ.47):

δευτερεύουσα ουσιαστική ενδοιαστική πρόταση. Εισάγεται με τον ενδοιαστικό σύνδεσμο **ne**, επειδή δηλώνει φόβο μήπως συμβεί κάτι, εκφέρεται με υποτακτική όπως όλες οι ενδοιαστικές προτάσεις, γιατί το περιεχόμενό τους αφορά κάτι το ενδεχόμενο ή πιθανό και ειδικότερα χρόνου ΕΝΣ, γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (**non times**) και αναφέρεται στο παρόν – μέλλον. Ισχύει η ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων γιατί για τους Λατίνους ο φόβος είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης του.

Λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρ. **non times**

13. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ QUOMINUS ΚΑΙ ΤΟΥ QUIN

Εισάγονται:

quominus, ne (=va) όταν η εξάρτηση είναι καταφατική

π.χ. Augustus voluit filiam deterrere quominus id faceret

quin (=va)-όταν η εξάρτηση περιέχει άρνηση

π.χ. Non dubito quin calva esse nolis

Εκφέρονται πάντα με υποτακτική, επειδή το περιεχόμενο τους εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ:

quominus id faceret (ΜΑΘ.47):

δευτερεύουσα ουσιαστική πρόταση του **quominus**. Εισάγεται με τον σύνδεσμο **quominus**, γιατί η εξάρτηση είναι καταφατική, εκφέρεται με υποτακτική όπως όλες οι προτάσεις του **quominus**, γιατί το περιεχόμενό τους εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης και ειδικότερα χρόνου ΠΡΤ, επειδή εξαρτάται από το απρφτ. **deterrere**, που έχει θέση ιστορικού χρόνου, αφού εξαρτάται από το **voluit** και αναφέρεται στο παρελθόν. Ισχύει η ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων γιατί η πρόθεση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης της.

Λειτουργεί ως έμμεσο αντικείμενο στο απρφτ. *deterreere*.

quin calva ... nolis (ΜΑΘ.47):

δευτερεύουσα ουσιαστική πρόταση του *quin*. Εισάγεται με τον σύνδεσμο *quin*, γιατί η εξάρτηση περιέχει άρνηση, εκφέρεται με υποτακτική όπως όλες οι προτάσεις του *quin*, γιατί το περιεχόμενό τους εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης και ειδικότερα χρόνου ΕΝΣ, γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*non dubito*) και αναφέρεται στο παρόν – μέλλον. Ισχύει η ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων γιατί η πρόθεση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης της.

Λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα *non dubito*.

Πούλιος Κ. - Καλαϊτζίδου Ε.